

Ivashkiv-Vashchuk O. V. Verbal representation of the artistic concept «water» (on the material of Theocritus' Idylls).

Summary

Modern tendencies in language studies suggest that a literary text analysis should be carried out with the help of cognitive linguistics. Singling out the artistic concepts contributes to systematization of factual material and its in-depth study. Works of Theocritus [a prominent poet of the hellenistic period in ancient Greece] have not been in focus of cognitive linguistics. This fact dictates the necessity of comprehensive study of the peculiarities of writer's individual manner:

The componential analysis employed in this research is the most appropriate means of studying the structure of the artistic concept which recently has become a topic for discussions. After examining a number of scientific papers, we consider that the structure of the artistic concept in Theocritus' Idylls should distinguish the following components: objective, figurative, associative, symbolic, and value-evaluative.

The aim of our research is to examine the vocabulary and stylistic figures which represent the concept «water» and to analyze its structure. The material of the study consists of Theocritus' works of various genres.

*After studying the nature of the artistic concept «water» we determined its peculiarities and structure. Objective component is represented by examples of sensory modality, especially visual and acoustic. Such metaphorical models as **water [death], water [a measure of wealth]** dominate in the space of the figurative component. Author's associations connected with water are seen in the following examples: **water [life], water [recreation], water [coolness], water [pleasure], water [purification]** etc. In Theocritus' Idylls prevails positive assessment of water as an important, vital substance, an integral part of the geographical environment of the ancient Greeks. However, there is also a negative assessment of water as unsafe element for human being.*

Further research can be held in the field of linguo-cultural studies that are in discovering connections between artistic concepts in Theocritus' Idylls and general national concepts of Greek culture.

Key words: Theocritus, Idyll, artistic concept, conceptual space, «water», component.

УДК 81'255І.Грабовський:821.111-2Шеллі

Іліх М. В.,
аспірант кафедри перекладознавства та
контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура
Львівського національного університету імені Івана Франка
E-mail: edynakt@mail.ru

ПАВЛО ГРАБОВСЬКИЙ ЯК ПЕРЕКЛАДАЧ ПЕРСІ БІШІ ШЕЛЛІ

У статті подається загальний огляд перекладацької діяльності Павла Грабовського. Проаналізовано листи письменника, щоб встановити його перекладацькі цілі. Подається аналіз оригінальних віршів Шеллі та їхніх перекладів. Висловлено подальші ідеї для дослідження перекладацької діяльності Павла Грабовського.

Ключові слова: переклад, відтворення, образ, враження.

Перша розвідка про «Про життя Павла Грабовського» була написана Г. Коваленком (під псевдонімом Гетьманець), земляком і ровесником П. Грабовського, 1908 року (через 6 років після смерті), потребу в якій мотивував так: «Освічені, культурні народи, що здавна живуть окремими державами на захід сонця од нашої української держави, дуже шанують своїх талановитих людей... Нам, Українцям, що починаємо отсе по війні жити власним державним життям, в сусідстві з культурними народами – Німиччиною та Австро-Угорщиною, теж годиться знати наших кращих людей. Треба нам знати тих письменників та громадських діячів, які ціле життя своє працювали для народного добра; годиться дітям розказувати, як ті письменники наші жили, як вони боліли душею, бачучи народне горювання та страждання» [1, с. 1].

Літературна діяльність письменника тривала трохи більше десяти років. Поезія, публіцистика, переклади, – у кожній із цих сфер він сказав своє слово. У поетичних рядках його часто проривалися біль, туга, що й не дивно, враховуючи самотність, на яку був приречений царизмом цей «державний злочинець». Із 18 років – арешти, солдатчина, тюрми, заслання. Ще в ізіумській тюрмі П. Грабовський починає перекладати іноземних поетів. Хоч іноземних мов він тоді ще не знав, проте з-поміж політичних ув'язнених були люди, які, досконало володіючи французькою, англійською тощо, допомагали поетові перекладати з інших мов. Прагнучи ознайомити українського читача з кращими зразками всесвітньої літератури, П. Грабовський звертався до перекладу творів тих поетів (наскільки це було можливим в умовах заслання), які порушували важливі громадянські теми. У 24 роки П. Грабовський назавжди покине Україну. До місяця заслання – кілька місяців дороги. Із знаменитих Бутирок – пересильної тюрми у Москві – він іде по етапу до Сибіру. «Трудно уявити собі всю нелюдськість цього шляху, не потоптавши його, – згадував пізніше поет, – провадять часто силою, в'яжуть вірвочками до воза, б'ють рушницями в разі найменшого «бунту» чи непослуху...» [8, с. 18]. Через складні обставини життя П. Грабовський був відірваний від літературного процесу України, і

тільки листування (передусім з І. Франком і Б. Грінченком), а також книги й журнали, які йому надсилали, ставали для нього ланкою зв'язку з рідною культурою, з українським літературним життям.

В іркутській тюрмі П. Грабовський продовжує свою роботу над перекладами, звідки надсилає він свій переклад «Шильйонського в'язня» В. Короленку, який згодом переслав переклад київському професору І. В. Лучицькому. Обидва погодились, «без сумнівів, переклад цей прекрасний» [7, с. 50]. Незважаючи на схвальні відгуки на свої роботи, П. Грабовський був самокритичний, сумнівався в якості своїх віршів та перекладів, тому часто просив критичного аналізу в І. Франка, Б. Грінченка, М. Рклицького. У листі до І. Франка він пише: «Я сам трохи бачу свої хиби, чи вирятуюсь з них, – не знаю. Вельми бідний зміст творів, повторювання мотивів, далекість від повної сучасності у всім її об'ємі, зайвість власних тем, загальність думок та почувань, без усякого колориту оригінальності, убогість та штучність (так може здатись) форми, небагатий круг уживаних мною розумінь, – це хиби, що кидаються мені самому на очі; звичайно можна видобутись з декотрих із тих хиб, але того, що дає безпосередність вражіння життя та безперестанний дотик з рідним народом і рідною мовою, – того не дасть уже ніщо інше. Хай Вас не дивує вибір перекладів: перекладаю не те, що бажав би, а що ненароком трапиться в руки» [5, с. 20].

Вражають багатство та різноманітність перекладів. Коло авторів, твори яких інтерпретував рідною мовою П. Грабовський, свідчить про його добру ознайомленість із європейською поезією, про його систематичну працю на цій ниві. Переклади зі слов'янських літератур – російської, польської, чеської, сербської, хорватської, болгарської – він здійснював з оригіналів; з інших літератур – із допомогою товаришів-засланців, що робили підрядковий переклад.

У своїй статті «Лист до молоді української» П. Грабовський намагається теоретично охарактеризувати стан та завдання перекладної літератури. Вважав, що перекладній літературі бракує певної системності та провідного напрямку. Обдумує, що треба перекладати найбільше: «Такими речами, на мою думку, мусять бути переважно: а) класичні твори поезії та краснопісі іноземної; б) писання про справи громадські. Щодо вислідів про справи громадські, то немає звичайно ні спромоги, ні необхідності перекладати усякі твори цілком; потрібніше, на мою думку, література біжуча, публіцистична, відповідаюча пекучим злобам години... Не зайвим було б звернути більшу увагу і на критику літературну, котра все ще не вийшла у нас якось за межі бібліографії» [5, с. 26].

Інформацію про роботу П. Грабовського над перекладами знаходимо у його листі до Б. Грінченка: «Питаєте Ви мене, як я перекладаю вірші – з первотворів, чи ні? Всяко буває. Найбільше так: товариші, що добре знають усякі мови, перекладали мені буквально, а я з тих перекладів робив свої віршовані. Бувало й так, що англійські вірші я перекладав з німецького, грузинські з польського і пр. Якщо доводилось перекладати з віршованих московських перекладів, то я звичайно мав перед собою кілька різних перекладів, котрі порівнював. З чеської, сербської та болгарської мови, що мав у руках, перекладав з первотворів, з польської – все. На жаль, тільки мені доводиться працювати самому, ні з ким порадитись, нікому прочитати, щоб послухати, що скажуть добрі люди, і покористуватись їх увагами. От цього мені найбільше бракує. Перекладати мені легко, і цієї праці я не думаю кидати і надалі...» [5, с. 117].

Завдяки І. Франкові П. Грабовський зміг 1890 року побачити свою добірку віршів надрукованою у львівському журналі «Зоря». На сторінках цього видання, а також часописів «Народ», «Жите і слово» найчастіше й публікувалися статті, поезії та переклади П. Грабовського. У своїх листах П. Грабовський часто консультувався з І. Франком про те, що варто перекладати, яких творів ще немає українською [5, с. 13, 20, 69, 70]. Оскільки І. Франко перший в Україні переклав Шеллі (сонет «Озимандія», 1879), можна припустити, що він і радив цього автора для перекладу.

Оскільки Львів входив до складу Австро-Угорщини, то тут можна було видавати твори українською. Тут виходить перша поетична збірка П. Грабовського «Пролісок» (Львів, 1894), збірки перекладів «Твори Івана Сурика» (Львів, 1894), «З чужого поля» (Львів, 1895), збірка «З Півночі» (Львів, 1896) – як оригінальні твори, так і переклади; книжка перекладів «Доля» (1897), збірка оригінальних і перекладених творів «Кобза» (1898), «Хвиля» (1899, перекладна поезія).

Вірш «*Повій, вітре*», вперше надрукований у журналі «Зоря» (Львів, № 14, 1897), входив до збірки «Доля», переспіви Павла Граба. У передмові до збірки автор пише: «Деякі твори привабили мене або формою художньою, або згодою думок з моїми власними; в інших я сам вишукував придатного виразу для своїх гадок та почувань. У декотрих поетів я брав тільки мотив, переймався настроєм, а переспівував цілком по-своєму» [2, с. 259].

A Dirge

Rough Wind, that moanest loud Grief too sad for song; Wild wind, when sullen cloud Knells all the night long; Sad storm, whose tears are vain, Bare woods, whose branches strain, Deep caves and dreary main, Wail, for the world's wrong!	Повій, вітре, згромадьхмари, Страшнубурюпідніми, Реви, прірво, валяй скали; Вдарте з силою, громи! На всі боки плискай, море, Шуміть, сосни вікові... Враз оплачте людське горе, Змийте туги світові!
---	--

У перекладі відсутній заголовок. «A dirge» має значення: 1) похоронна пісня, панахида; 2) похоронна пісня, плач. В оригіналі спостерігаємо нагромадження іменникових зворотів (прикметник + іменник), таких як *rough wind; wild wind; sad storm; bare woods* та ін., що супроводжуються підрядною структурою і завершуються єдиним кульмінаційним дієсловом у наказовій формі *wail* в останньому рядку. Таким чином, автор наказує природним елементам оплакувати світову несправедливість. Алітерація останнього рядка підсилює значення дієслова. Оскільки Шеллі мелодиці поезії надавав великого значення, бачимо, що алітерація або асонанс присутні у кожному рядку. Наказове дієслово *wail* є центральним, до якого зводяться усі звороти. Кома після нього вказує на паузу і додатково його увиразнює. Переклад створює дещо інше враження після прочитання. Ми бачимо паралельні конструкції: автор дає стихіям певні команди. Немає центрального дієслова, а натомість дії одна за одною: дієслово в наказовій формі + ім. в кличному відмінку. Кульмінаційними є два останні рядки: *Враз оплачте людське горе, / Змийте туги світові!* Ефект їх знижений, бо дієслова є у кожному рядку перекладу. В оригіналі ключовими є лексеми, що об'єднуються у словесний образ суму: *moan, grief, sad* (x2), *sullen, knell, tears, wail*. У перекладі ми не можемо відчути цей образ через відсутність подібних слів (і це досить дивно, оскільки «муки», «сум», «журба», «могила» належать до найбільш вживаних поетом у його оригінальній творчості [8, с. 36]). Велика кількість дієслів руху (*повій, згромадь, підніми, реви, валяй, вдарте, плискай, шуміть; оплачте, змийте*) додає динаміки. У перекладі збережена ідея Шеллі, але форма і звучання П. Грабовського.

Good-night

Good-night? ah! no; the hour is ill Which severs those it should unite; Let us remain together still, Then it will be good night.	На добраніч, мій друже? О, ні! Розлучає нас ніч навісна, Ось до ранку побудь, – то мені Стане доброю ніччю вона.
How can I call the lone night good, Though thy sweet wishes wing its flight? Be it not said, thought, understood – Then it will be – good night.	
To hearts which each other move From evening close to morning light, The night is good; because, my love, They never say good-night.	Добра ніч – для кохання спада, Пригорнись же щиріш та милуй; На добраніч бажати шкода, – Добру ніч лишень кращ подаруй!

«*На добраніч, мій друже?*» подано в II томі під заголовком «Переклади і переспіви, які не ввійшли до збірок». Переклад вірша друкується вперше за автографом (ІЛ, ф. 3, № 224) 1959 р. Характерною рисою є обрамлення вірша. Зміст базується на грі слів *good-night* (x2) в значенні «на добраніч» (через дефіс) та пряме значення *good night* (x4) «добра ніч».

Вірш у формі монологу до коханої. В перекладі дві строфи. Можливо, П. Грабовський пропустив другу строфу через труднощі з перекладом *thy sweet wishes wing its flight* (*твої солодкі бажання пришивидишують хід ночі* – авт.) Загалом Шеллі дуже делікатно просить кохану залишитися з

ним: звинувачує зовнішні фактори (*The hour is ill // Which severs those it should unite*), використовує риторичне питання (*How can I call the lone night good*), застосовується звертання (*my love*) і робить зовнішнє узагальнення (*To hearts which near each other move // From evening close to morning light, // The night is good*). У перекладі бачимо звертання *мій друже*, яке дещо змінює тональність вірша, а також чотири дієслова в наказовій формі (*побудь, пригорнись, милуй, подаруй*), тоді як в оригіналі є лише одне пряме прохання *let us remain together*. Переклад справляє цілком протилежне враження від оригіналу: наказові дієслова, відсутність узагальнення та риторичного питання і знак оклику в кінці вірша створюють враження суцільного благання. Якщо проаналізувати переклади П. Грабовського, то побачимо, що переважає суспільно-політична та революційна лірика. Цей переклад є досить нетиповим для автора, який унікав віршів на тему кохання, бо, як часто висловлювався в своїх листах, «мабуть, тому що нічого в житті не знав я, крім голоду та холоду». Унікальність його нечисленної любовної лірики в тому, що кохана – це найчастіше «всестрадниця свята» (понад 30 віршів присвятив революціонерці Н. Сигіді) [8, с. 44]. Однак у передмові до збірки «Хвиля» П. Грабовський писав: «Про добір перекладів я не дбав, маючи на думці подавати нашій громаді все, що може бути для неї цікавим з того чи іншого погляду» [3].

Існує ще третій вірш, який начебто є перекладом з Шеллі. «*На березі сівши морському*» «*Чи не буде хоч завтра нам краще*» входить до збірки «Хвиля» (1899). Переклади віршів уперше друкувалися у «Вибраних поезіях» П. Грабовського (1941). Однак нам не вдається ідентифікувати його. Приходимо до висновків: 1) вірш настільки далекий від оригіналу, що неможливо знайти його джерела; 2) вірш помилково приписаний Шеллі, а насправді він йому не належить.

Ще 1918 року Гетьманець писав: «Своїми перекладами Грабовський доводив людям, що перекладене на нашу мову не губить від того ані своєї краси, ані принадного змісту. Та інакше воно й бути не може, бо наша мова гнучка і співуча більш, ніж яка інша слов'янська мова, тільки народ наш, живучи довгий час під московським ярмом, трохи призабув її» [1, с. 36].

Переклади П. Грабовського збагатили українську літературу кращими поезіями низки народів світу. І всі перекладені П. Грабовським вірші поетів різних народів, різних епох – це вірші на соціальні, громадські мотиви. Збагачуючи українську літературу перекладами з світових літератур, П. Грабовський немов показує, що в поезії всіх народів, усіх часів основним є прагнення до волі, до щастя людей, боротьба з деспотизмом, насильством, боротьба за світлі ідеали кращого життя.

І. Франко популяризував роботу П. Грабовського у періодиці. Його життя і діяльність досліджували Г. Коваленко, О. Кисельов, В. Панченко, М. Сиваченко та ін. Спогади про П. А. Грабовського зібрано у впорядкованому О. Кисельовим та В. Поважною збірнику «Павло Грабовський у документах, спогадах і дослідженнях», а перекладацький аспект його діяльності ще чекає свого дослідника.

Список використаної літератури

1. Гетьманець Г. Поет-народолобець (життя та діла Павла Грабовського) / Г. Гетьманець. – К. : Українська Школа, 1918. – 41 с.
2. Грабовський П. А. Зібрання творів : у 3-х т. / П. А. Грабовський. – К. : Вид-во Акад. наук УРСР, 1959. – Т. 1 – 687 с.
3. Грабовський П. А. Зібрання творів : у 3-х т. / П. А. Грабовський. – К. : Вид-во Акад. наук УРСР, 1959. – Т. 2 – 623 с.
4. Грабовський П. А. Зібрання творів : у 3-х т. / П. А. Грабовський. – К. : Вид-во Акад. наук УРСР, 1960. – Т. 3 – 416 с.
5. Грабовський П. А. Про літературу / П. А. Грабовський – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1954. – 143 с.
6. Кисельов О. І. Павло Грабовський. Життя і творчість / О. І. Кисельов. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1951 – 196 с.
7. Кисельов О. І. Павло Грабовський. Його життя та діяльність / О. І. Кисельов. – К. : Держ. літ. вид., 1940. – 120 с.
8. Панченко В. С. Поет революційного гарту: До 125-річчя від дня народження П. А. Грабовського / В. С. Панченко. – К. : Т-во «Знання» УРСР, 1989. – 48 с.
9. Shelley's Poetry and Prose. Authoritative texts. Criticism / P. B. Shelley. – N.-Y. – London : W. W. Norton & Company, 2009. – 700 p.

Илих М. В. Павел Грабовский как переводчик Перси Биши Шелли.

Аннотация

В статье проиллюстрирован общий обзор деятельности Павла Грабовского. Проанализированы письма писателя, чтобы установить его переводческие цели. Подан анализ оригинальных поэм Шелли и их переводов. Выражены дальнейшие идеи изучения переводческой деятельности Павла Грабовского.

Ключевые слова: перевод, воспроизведение, образ, выражение.

Піikh M. V. Pavlo Hrabovskyi as a translator of Percy Bysshe Shelley's works

Summary

The article illustrates the general overview of Pavlo Hrabovskyi's creativity. The writer's letters have been analyzed in order to understand his goals as a translator. The analysis of Shelley's original poems and their translations is provided. Ideas for further research of Pavlo Hrabovskyi's activity as a translator are expressed.

Key words: translation, reproduction, image, expression.

УДК 81.373-161.2

Іовхімчук Н. В.,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри філології та початкової освіти

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

E-mail iovhitna@mail.ru

Данилюк О. К.,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри філології та початкової освіти

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

E-mail: oxana.danyliuk@gmail.com

МОВНІ ЗАСОБИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ОГОРОЖІ В УКРАЇНСЬКІЙ НАРОДНІЙ ПІСНІ

У статті проаналізовано мовні засоби вираження на позначення огорожі в українських народних піснях. З'ясовуються їхні лексичні та символічні значення. В українській народнопісенній творчості позначення огорожі представлено такими лексемами: огорожа, пліт, тин, ворота, перелаз.

Ключові слова: огорожа, пліт, тин, ворота, перелаз.

Постановка наукової проблеми та її значення. Особливістю нашого дослідження є аналіз лексико-концептуальної категорії простору пісенного фольклору на основі виокремлених назв у структурі народнопоетичних текстів. Це дає змогу розкрити художньо-мовну своєрідність української пісенної творчості, яку вивчають із погляду лінгвофольклористики, лінгвопоетики та лінгвостилістики.

Мовні засоби на позначення огорожі в фольклорі частково досліджували Є. Б. Артеменко, В. В. Жайворонок, М. О. Новикова, В. Т. Скуратівський, В. А. Черваньова.

Мета і завдання статті. Метою нашої статті передбачено проаналізувати найбільш уживані назви огорожі в українській народній пісні.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Найдавнішою формою був замкнутий (закритий) двір. Усі споруди тут розмішували так, що утворювалася маленька фортеця. До такого двору не просто було потрапити диким звірам, злодіям, ворогам.

До традиційного двору раніше, належала не лише хата, а й господарські будівлі, садок, криниця, стодола, огорожа. Українці завжди оточували свої двори огорожами, тому в українських народних піснях ужито назви *ворота, огорожа, тин, пліт*.

Огорожа (пліт, тин).